

Йосеп Лірссен¹

Університет ван Амстердам/University of Amsterdam

Імагологія: О застосуванню етнічності до надавання світу сенсу²

Abstrakt

Imagologia: o zastosowaniu etniczności do nadawania światu sensu

Artykuł przedstawia teorię i metodę imagologii, dyskursywnego studium etnotypów (stereotypowych atrybucji charakteru narodowego). Imagologia posiada znaczącą renomę historyczną i akademicką, ale w świetle ostatnich ustaleń konieczne są przeformułowania, które obejmują: (a) zmianę kategoryzacji tradycji literackich z narodowo-modułowej na podejście polisystemowe; (b) upadek fikcji drukowanej jako przodującego medium narracyjnego na rzecz filmu, telewizji i innych mediów; (c) uświadomienie sobie, że etnotypy często funkcjonują w przysłoniętej formie (wykorzystane ironicznie lub jako „meta-obrazy”, lub ich obecność jest „banalna” albo znajduje się w tle, jako chwilowo zapomniana rama); (d) nowe „krzyżujące się” ujęcie kształtowania się tożsamości; (e) upadek eurocentryzmu i powstanie postnacionalizmu. Te nowe wyzwania wymagają dopasowania do analizy imagologicznej, a obecny klimat polityki tożsamościowej także zdradza ciągłą, pilną potrzebę, by zwrócić uwagę na to, co pozostaje samym sednem zainteresowania imagologii: dekonstruowanie dyskursu esencjalizmu narodowego i etnicznego.

Słowa kluczowe: imagologia, stereotypy, naród, nacjonalizm, etniczność

¹ E-майл: J.T.Leerssen@uva.nl

² Текст первістні вказал ся в: Leerssen, Joep. 2016. «Imagology: On Using Ethnicity to Make Sense of the World». *Iberic@l. Revue d'études ibériques et ibéro-américaines*, ч. 10: 87–105. Переклад з: Leerssen, Joep. 2017. «Imagologia: o zastosowaniu etniczności do nadawania światu sensu». Пер. Emilia Kledzik. *Porównania*, ч. 2 (21): 9–30. На лемківській язык перевела Моніка Тылявска.

Abstract**Imagology: On Using Ethnicity to Make Sense of the World**

This article outlines the theory and method of imagology, the discursive study of ethnotypes (stereotypical attributions of national character). Imagology has a respectable history and academic presence, but adjustments are needed in the light of recent developments. These include: (a) the replacement of the national-modular categorization of literary traditions by a polysystemic approach; (b) the decline of print fiction as a the premier narrative medium, and the rise of film, TV, and other media; (c) the realization that ethnotypes are often encountered in occluded form (deployed ironically or as “meta-images”; or in a “banal” or latent background presence, as dormant frames); (d) new, “intersectional” notions of identity formation; (e) the demise of Eurocentrism and the rise of postnationalism. While these emerging challenges call for an adjustment of imagological analysis, the present climate of identity politics also demonstrates an ongoing, indeed urgent need to address what remains the core business of imagology: deconstructing the discourse of national and ethnic essentialism.

Keywords: imagology, stereotypes, nation, nationalism, ethnicity

Ключовы слова: імагологія, стереотыпы, нарід, націоналізм, етнічність

Схематизуємо світ і надаємо му значыня головні з помічу понять (упереджынь, стереотыпів) народовых характерів і етнічных темпераментів. Етнічність і народовість сут, попри плоти, правдоподібні найбарже закоріненым способом припорядкуваня чловечого поведіня до окрисленой комбінації примет.

Імагологія, дисципліна од давна фунгуюча в рамках порівнавчых студий, аналізує дискурсивны артыкуляції таких народовых описів; досліджат їх понаднародову динаміку з транснародового пункту зору. Імагологія – термін, што ест далекій од совершенности, але є уж за барз принятый, жебы го підважати – возникла як голуз історії літературы, досліджаюча образы репрезентації чужоземців – *Ietranger tel qu'on le voit* – і більше як піл столітя пізнійше Жан-Марі Карре узнал ей за *domanie d'avenir* (Guyard 1951). Одтовыды тотя візія ани ся вполни не зматеріялізувала, ани тіж не счезла без сліду. В теперішнім климаті острой «достоменностьовой політыкы» і одраджаючого ся націоналізму, імагологія скоро одзыскує актуальність, што ей осягла по 1945 р. В сесым текстї хцу накрислити розвитку той дисципліны, ей осягніня, методы досліджаня

і локацію на мапі теорії, а тіж вказати денекотры вызваня і перспектывы на ей дальше наукове застосуваня в теперішнім науковим краєвиді³.

Походжыня і предположыня

Найскоршы пробы імагологічных досліджынь презентували конкретны інвентарі чужых героів і описів чужоземців в фунгуючым літературным корпусі. Были барже дескриптивны як аналітычны і становили предмет наївного есенціалізму (прото же не узглядняли, што треба проблема-тизувати понятя «народового характеру»). Принимано за певне, же Англікы повинни мати інчы приметы, темперамент і/або спосіб поведіня як Іспанці, Німці і Французы, а літературну репрезентацію того стану річы постерігано як безпосередню, міметычну похідну фактів з реального світа. Лем в нечысленных випадках авторе не згаждали ся з тым, што бесідувано на тему той ци інчой народовости. Знаний ест припадок Гуліяна Гудеріаса, котрый в *La leyenda negra* з 1914 р. повіл, же «чорна легенда» становит кламливу воєнну пропаганду, полемізуючы з традиційном дискурсивном характерытком Іспанців як мнимо маючых холодный, окрутный темперамент, проявляючых свої злы приметы през людобійчый, нечловечый колоніялізм, варварство жолнірів як тіж безпощадну, садистычну нетолеранцію інквізиції. Гудеріас еднок вірил тіж в антропологічний статус народовых примет – узнал «чорну легенду» лем за несправедливе, злосливе преіначыня того, якы Іспанці сут «направду». Полный наголовок книжки Гудеріаса звучал прецін так: *La leyenda negra y la verdad histórica*.

Беручы під увагу тото безкритычне довіря до правдоподібной мери-торичной вартости фактычных народовых темпераментів, вчасны імагологічны студії втратили свою академіцку вірогідніст. Мают они еднок нештоденну вартіст, кед стосувати їх з необхідном осторожністю в одне-сіню до інтерпретації і пресупозиції – як прегляд важного джерельного материялу. Тоты давны досліджыня часто докладні і цілковито інвентаризували істніючу літературу предмету, што рішат о тырвалій вартости хоц бы їх бібліографії.

³ Тота студія ма програмовый характер і веде дальше як тіж актуалізуе поміщены в (Leerssen 2000) тезы.

Критыка народоваго есенциялізму помалы нарастала в прешій половині ХХ ст. – чога чудовом заповідю была книжка Джона Мекіннона Робертсона під наголовком *The Saxon and the Celt*, што мала за ціль «збурити вшиткы такы генералізації (односячы ся до ірляндского/кельтского народоваго характеру в опозиції до анґлицкого/саксоньского) і здискредитуваня тез о вроджених або незмінних расовых властивостях». В 1897 р., коли вказала ся книжка Робертсона, была то декларация деконструкції: вказаня, же тото, што подає ся за антрополоґічний певник, фактычні ест соспільным, теоретычным і ідеолоґічным конструктом.

Радикальний скептыцизм в оденсію до самого значыня народовых характерів в половині столітя зміцнил голос французских соспільных соціолоґів і психолоґів, што прібували замінити ідею народу або люду на концепцію етні (яка означала в тым припадку групу полученных спільным заанґажуваньом єдиниц в справі єдного автообразу, незалежні од його фактычной реальности або історичной основы), а опозиції меже етнями постерігали менше-більше як розміщыня тых образів на лєнії Свій – Чужый. Понятя упереджыня, стереотыпу і етноцентризму в тым самым часі хоснуваны были през американьских соціолоґів, згідні підважаючых скоршу віру в обектывны народовы характеры, што без вантпливости здискредитувала ся сама в істерії ксенофобії і ентоцентризмі фашыстовских і назистовских режімів. Не вшиткы єднак хтіли іти за тым скептычным трендом. Од часів Джеффрея Горера аж до сучасных теоретыків межкультуроваго заряджання істніє богата академіцка традиция, одкликуюча ся до народовых тыпів як обектывных факторів поясняючых соспільны поведіня.

Коли повоєнна гуманістыка стала ся антиесенциялістычна, стало ся так в великій мірі завдякы потреби поєднання меже роздертыма народами Європы, в жєсті одмітуючым наремный народовой шовінізм і расизм. В тым самым часі істніло інтелектуальне вляня структуралізму і еґзистенциялістычний натиск Жана Поля Сартра на взаімну залежніст меже постеріганим підметом і постеріганим предметом. Вляня сіғало од вчасного Жака Лякана (особливо його понятия стадії зеркала [*stade de miroir*] в розвитку підметовости) до феміністычной критыки природной плотьовой достоменности («ніхто не родит ся женом, лем ся ньом стає») Сімон де Бовуар як тіж аналізу колоніяльного выленуваня і расизму Франца Фанона (*Чорна скоро, білы маскы*, 1951). Літературозавці зачали достерігати, же описы народів односили ся передо вшиткым не

до зовнішньої антропологічної реальности, але до опертой на опозициях, дискурсивной економії описів інчых народів, головні вздолж ленії Свій в однесію до Чужый (неодолга названых «автообразом» і «гетерообразом»). Серед найзнаменитшых дослідників, што творили тоту антиесенциялістычну імагологію, треба вымінити: Даніеля-Анрі Пежо (Pageaux 1988), Франца Штанцля (Stanzel 1974) і предо вшыткым Гуго Дайзерінка, котрый пишучы програм імагологіі, вчинил ей фундаментом порівнавчых студий (Dyserinck 1991; Dyserinck 2015).

Дайзернік не лем узнал опозицію медже автообразом і гетерообразом, а тіж скрайный релятивізм образів за суть імагологіі, але предо вшыткым, виділ в ній методу, што лучыла внутрітекстову аналізу поедного літературного твору з історичном аналізом літературной динамікы, миняючом клясичный выбір медже внутрішньом текстовом аналізом (внутрітекстовом) і зовнішньом (контекстовом). Дейзернік аргументувал, же народове стереотыпізуваня вліят на характерытку діянь в формі внутрі літературных і поетыцкых нарраций, а рівночасно на модальніст вліяючу на понаднародову дистрибуцію і рецепцію текстів (што были і сут часто читаны од стороны свойого народowego походжыня і звязаной з ним культуровой характерыткы). Тота теза была для Дайзерінка основна в дефініюваню цілости порівнавчых студий, яка, в його перспектыві, становили понаднародову студию літературы як вельонародowego феномену і прото вынятоково добрі надавали ся до проблематызуваня народowych категорій выражених і розповсяджаних през літературу. Програм Дайзерінка не здолял внести векшого вліяння на світову кареру порівнавчых студий, але його теоретычна спійніст чынит го ретельным і придатным навет піл столітя по оголошыню – што без вантпливости становит інтелектуальне осягніня. Хоц для будучого застосуваня імагологіі треба почынити в ній пару новых теоретычных і історичных заложнь, досліднича основа, што ей накрислю в наступным абзаци, походит згрубша з концепції Дайзерінка.

Досліднича основа

Імагологія операт ся на деяких теоретычных предположынях, з яких част стала ся праві очывидна од часу іх формуваня в роках шістдесятих ХХ ст. (Beller, Leersen 2007). Належат до них такы тезы як:

(1) Репрезентації народowych тыпів (од того моменту званы *етнотыпами*) не дають ся емпіричні зміряти як об'єктивні фунгуючы *signifié*. Сут радше дискурсивныма предметами: наррацыйныма тропами і реторичныма фомрулами.

Тото предположыня не стоіт в сперечности з фактом, же в вельох выпадках реальне соспільне поведіння може быти згідне з фунгуючом в дискурсі характэрыстыком. Афірмуючы народовіст або згідне з даным тыпом поведіння («Як Англік в часі крызы повинен ём захавати спокій») свідчыт о силі дискурсу, што інспіруе поведіння і родит важне звіданя о тото, як вознікают і проявляют ся взірці до іспіраціі, тэ. як моделі культуровых ріль вліяют на бігевіоральны выборы. Треба в тым місці падкрэсліти дзве справы. (а) Важне, а аж і пильне звіданя, як моделі ріль вліяют на поведіння, не буде поставлене, кед «сподіване» [зле] поведіння остане наівні узнане за безпосердню маніфэстацію окрысленаго вкрытого народоваго тыпу. Тот характэролагічний забобон (выводжыня культуроваго поведіння з культуроваго тэмпэраменту, псевдо-пояснэня «сподіванаго» [злого] поведіння легком конклюдзіем «люде такы просто сут»⁴) стрімуе яку-небуд глубшу аналізу. (б) Пояснэня поведіння афірмуючаго народовіст безпосередньо при помочы актуальнаго, вкрытого народоваго тыпу, перэчыло бы фактыву, же ест оно выбором, а не детэрмінуючом неабхідністю. Не вшыткы люде той самой народовості рішат ся на тото само поведіння, а тіж тото поведіння або прыблізныі народовыі тып не сут незмінны в прэсторі, часі і соспільности; тоты прэблематычны квестіі прісланят міцне потвэрджыня упэрэджынь, котры характэрызуе дискурс стэрэотыпів.

(2) Етнотыпы сут або еспліцітні, або імпліцітні контрастывны. Од-клікуют ся до опозіціі медже Своім а Чужым (автообраз контра гетэрообразы, етноцэнтрызм контра егзотызм або ксенофобія) і/або будуют окрысленыі народовыі тып в опозіціі до мнімага пляну ріжніц од інчых народовых тыпів.

⁴ Блуд такога характэролагічнаго пояснэня містят ся в тавтолагіі. Культура (як взір поведіння узнаный за тыповыі для даной, культурово здефініюваной групы, напрымір студэна кров Англіків) ма пояснэти культуру (як характэролагічну прэдспозіцію пріпрісану до культурово здефініюваной групы), што означат, же панятя односячы ся до «культуры» (што бы не означал тот термін) мают описувати і пояснэти тэзы односячы ся до поведіння. Фактычным асновом для тых тез остае лем консенсус.

Натиск на зовнішню різницю єст характерный для народowego есенциалізму і етнотыпів, што все скланяют ся в сторону вынятковости: маюг знеохотити до узнаня окрисленого соспільства за нормальне і нияке. Ниякы описы (аж і фундаментальні важны), в котрых соспільство становит несутьову част свойого векшого контексту, сут просто елімінуваны як неконсеквентны – напрымір факт, же Німці сут моногамічны (тота примета остане підкрислена лем як *repoussoir* [клин], кед в тій самій візіі являт ся тіж полігамічный Інчый – напрымір арабскій шейк в оренталістычній фікціі). Реторика етнотыпів часто вяже ся з так званым *effet de typique*: характерны приметы, презентуваны як вполни репрезентатывны для народу як тыпу, сут фактычны выбраны і міцнійше вказаны, прото же то як раз они одрїжняют окрислений нарід од інчых. В надзвычайні зредукуваній формі тот *effet de typique* може стати ся карикатуральном етикетом: іспаньскы побідителі быків, німецкы скоряны гачы [*Lederhosen* – французскій стереотып односячий ся до Німців, прип. перекладача] або французске *oh là là*. Блудне предположыня основане є на апріоричным одшмаріню нормальности: стверджыню, же нарід єст найбарже характерный в тых аспектах, што найвыразнійше одрїжняють го од інчых.

(3) Не вшытко, што мож повісти о окрисленым народі або державі, узнає ся за етнотып. Етнотыпы характеризує факт, же выокремляют они нарід з решты люди през приписуваня му окрисленого тыпу, т.є. темпераменту або психологічной предиспозиціі, што мотывує і пояснят окрислений спосіб поведіня. Мож того тіж уняти в інчый спосіб: описы окрисленого народу, што в ниякій спосіб не поясняют народowych примет при помочы мнимого вкрытого народowego тыпу, не сут етнотыпами і остают поза кругом заінтересувань імагологічных дослїджынь (напрымір «Швеція єст монархійом зо студеным климатом і сильном соціалном системом»). Заінтересуваня народowym тыпом як поясняючым фактором означат, же для імагологів спеціальный дискурсивный жанр становлят оповіданя, так фікціональны, як і нефікціональны, прото же оповіданя принципяльні лучыт ся з мотываціейом (описами і поведінями мотывуваныма народowym тыпом). Вага мотываціі (народовой тып ма достарчати логічного звязку медже героями історіі а подіями в історіі) остала уж достережена през Аристотеля в його Поетыці. Конвенція західной пост-Аристотелівской нарраціі старат ся оддати поведіня героя, його выборы і діяня як *умотывуваны*, т.є. логічні зрозумілы і спійны

в однесіню до типу особи, котром єст окрислений герой. В контексті етнотипів того умотывуваня часто вяже ся з народовістю як фактором поясняючым характерны выборы/рішыня і діяня даного героя – аж і тоты выразні неконсеквентны («Филеас Фогґ выбрал ся на віємдесятьодньову подорож докола світа, прото же заложыл ся, а як *англицкій джентельмен* любил такы ексцентричны заклады»).

(4) Етнотыпы, хоц вынікают з потреби одріжняня нації, часто покликают ся на вкрыты, оперты на опозициях взоры темпераментів, што не односят ся до народів. Серед них мож вымінити опозицію темпераментів медже холодном, здистанцуваном, уморальненом Пілнічю і горячым, сангвінічнім емоційным Полудньом; медже динамічным центром а статычнымы або зацофанымы перифериями; боязнь перед величезныма народами і акцептацию для слабых, малых націй, якы не можут ся боронити. Східні обшыри часто лучыт ся з деспотычнымы режімами, західні – з демократычнымы вартостяма; окрем того стандартовы опозиції в народовых тыпах прикликуваны сут часто в ривалізації медже народами, базуючымы на гонорі а народами опертыма на статусі як тіж обовяку і умові. Спосіб вписаня тых контрастующых зо собом взірців темпераментів в конкретны народовы реляції деси помедже Ісляндиіом, Сахаром і Великым Кытайскым Муром єст змінный: каждый нарід може, кед дати му одповідню пару, остати сконфігуруваний в такій спосіб, жебы вміщал пілнічны або полудньовы, центральны або периферийны, сильны або слабы, аристократычны або буржуазийны вартости. Опозиції в темпераментах підлігают тіж скалюваню: мож їх в разі потреби застосувати до вказаня ріжниц медже макрорегіонами, державами або регіонами в середині державы.

(5) Етнотыпы сут без вантпливости історычнымы бытамы, хоц претендуют до окрисліня диспонентів незмінной правды. Спосіб презентації ірляндского, німецкого ци іспаньского тыпу, радикальні змінял ся през столітя. Тоты зміны часто заходят нагли, по осягніню критычного пункту, в котрым утримуючий ся през долгій час етнотип нараз уступае його протиставности (або остае през ню выпертыи). Важном задачом імагологіі єст умістити тоты ваганя в часі, доконати історычної ідентыфікації критычных пунктів і переходів з єдного взірця до другого. В кінцьовым результаці тых вагань доступный дискурсивно-реторычний резервуар етнотипизующых стверджынь на тему окрисленого народу єст збіром вельоверстовых, історычных нагромаджынь выразні

протиставных елементів: образів і протиобразів (Англіки як «здистансуваны і задераючы ніс» або як «брутальны бетяре»). Ціла збірка доступных образів і протиобразів называна ест основным імагемом. Внутрішні сперечности в рамках даного імагему спрочыняють, же етнотып ест нефальсифікувальный: каждый примір, што перечыт тверджыню згідному з етнотыпом, буде потверджал інчый доступный варіант в рамках того імагему. Сперечности внутрі імагему часто будут підлігати раціоналізації через приписуваня тых опозицій самому народови як тыпово двополюсовому «народови сперечности».

(6) Подля такого самого принципу етнотыпы можут быти піддаваны позитывній або негатывній валоризації в залежности од актуальных симпатий. Може того проходити на два способы: або окрислений етнотып остае заступлений през альтернатывный, протиставні валоризуваный протиобраз («Ірляндийці не сут брутальныма, неосвіченыма терористами, але вражливыма мриятелями не з того світа»), або самому етнотыпови приписана остае інча валоризація («Ірляндийці, вражливы мриятели не сут з того світа, сут іритуючо непристосуваны до практычного жытя»).

В медженародных реляційях в періодах стабільности выступуе звыклі тенденція до стопуваня етнотыпізації на корыст тренду поступуючого в сторону тыповой неутральности і нормальности («Тот нарід є такій як мы / такій як кажый інчый»), моменты напружыня зміцняють етнотыпізацію (Англіки/Французы/Мадяре міряют ся з кризом з характерным XYZ...»).

(7) Істніють сталы способы валоризації. Моральны атрибуты, што все реторичні придають вартости даному геройови, то: гармонійне родинне жытя (што проявлят ся в сопружескым щестю як тіж в полній любови реляції помедже родичом а дітми), гостинніст, честніст, етыка в роботі і вірніст даному слову. Противны приметы одповідньо поміщат героя в негатывным світлі. Додатково, побожніст становит позитывну вартіст, аж і в однесію до релігії чужых краів, але може, в негатывным унятю, переформувати ся в пейоратывны атрибуты предрозсудків, біготерії і фанатызму.

(8) Згідні зо всказаньом моральных примет, етнотыпы сут найбарже видочны в мелодраматычных, чорно-білых описах, де позитывны або негатывны приметы множат ся пересадні, жебы створити сильно контрастуючы взірці «добрых» і «злых» або актанты такы як Герой,

Негідник, Офіра або Приятель. Етнотыпы находиме адже найчастійше в жанрах таких як сентиментальна комедия і популярна повіст або дітяча повіст (особливо в періоді 1700–1950). Барже скомплікуваны постаті в поважных наррациях звыклі маюць сперечны або знюансваны моральны профілі з, особливо од кінця ХІХ ст., сильном тенденциом до іронічного, нееднозначного успособліня або неясной мотываціі до діяня. Єднак і в таких наррациях другопляновы постаті звыклі накрислены сут менше детальні, барже поверха, в векшій залежности од етнотыпів.

Досліднича метода

Імагологія як досліднича метода не містит ся в рамках соціологіі, але в гуманістычных науках; ей цілю єст зрозумліня не соспільства і соспільной динамікы, але предо вшыткым логікы дискурсу і установленого засобу культуровых і поетыцкых конвекций. Выникат тото з предположыня, же етнотыпы сут нефальсифікувальны. Вартіст іх емпіричной правды єст так само нерозстрігальна, як стверджыня «моя любов єст як червена, червена ружа»; етнотыпы сут, як голосит повіджыня, «навет не фальшывы» (*not even wrong*). Досліднича перспектыва, в місце правды, зосереджат ся на реторичній і поетыцкій силі діяня етнотыпу, а тото залежыт од його узнаной вартості⁵ і ефектывности як дискурсивной презентаціі.

Тот пункт пізріня отверат ся на потрійну процедуру, яку мож окрислити як **інтертекстуальну, контекстуальну і текстуальну**. Нияка з них не може остати сатисфакціонуючо проведена без обох інчых.

Усталіня звязаного з етнотыпом **інтертексту** означат пересліджыня папэрьовой дороги текстуальной присутности даного спільного місця. Кед стрітима дану етнічну характетистыку на початок треба помістити ю в контексті ей загальной тыпологиі. Характэрыстыка єврейскых героів в *Ivanhoe* Вальтера Скотта, старого лихвяря Ісаака і його прекрасной

⁵ Розріжніня медже правдивом а узнаном вартістю выводит ся з зачерпненой з *Поетыкы* Аристотеля опозиціі медже вірным і властывым (пізнійше адаптуваной в розріжніню медже *vérité* і *vraisemblance* або правдом і правдоподібным). Аристотель выразні одділят тоты два явиска і стверджат, же автор, што хоче переконати публику, в місце подаваня неправдоподібной правды, повинен хоснувати правдоподібне кламство. Авторе мусят допасувати свої нарраціі до того, чого жеде публика, зато невільник николи не повинен явити ся як мудрійшы од пана або жена як барже войовничя як мужчына, хоц такы припадкы трафляют ся в реальным світі.

дівкы, Ревекы, не може быти постерігана без свойого інтертекстуального попередника – Шекспіровского Шейлока і його дівкы Джессікы. Характерологічний профіль даного етнотыпу ест кінцьовым ефектом долгой акумуляції поедных текстовых інстанцій, а тотя акумуляція становит натоміст фон, на котрым одбиват ся індивідуальний припадок. По сути каждый примір даного етнотыпу односит ся не лем до емпіричной реальности, але до усталеных спільных місц, а задачом імаголога ест вырвати тоты спільны місця зо стану сплячых, вкрытых значынь «річи, што хто-си колиси почул, не памятаючы докладні, де і коли». Што веце, історична змінніст даного етнотыпу звыклі выразні одзначат ся в часі, а тоты історичны зворотны пункты повинно ся інтерпретувати през поміщяня тексту в історичным контексті – наприклад романтызація образу Іспанії медже 1810 а 1840 роком, деромантызація Німец по 1865 р., возникнія і конец філосемітских проізраільских настроів медже роком 1945 а 2015 (тот послідній припадок рысуе ся, очывидно, одмінні в ріжных частях світа, в США, Європі і інчых місцях).

Задача тыпологічного упорядкуваня інтертекстуальных даных, принаймі тых звязаных з європском імагінарийом, тепер ест з грубша закінчена, а дослідники диспонуєт гідным засобом помічної літературы, на якій можут ся оперти.

Контекст односит ся до історичных, політычных і соспільных условий, в яких проявлят ся етнотып. Аналізуєчы Шейлока і Джессіку або Ісаака і Ревеку не порушаєт ся по безчасовым каноні Важной Літературы, але мусиме пізрити на *Венецкого купця* як тіж *Ivanhoe* як на експресію іх краів і періодів возникнія – Шекспіровского Лондону приблизні 1600 р., і Скоттовского Единбурга приблизні 1820 р., беручы до увагы поетыцкій і політычний климат тамтых часів. Жебы зрозуміти Скотта, треба взяти під увагу атмосферу романтызму як тіж ріжны поетыкы обовязуючы в театрі і повісти в тых двох історичных моментах. Коли чытат ся поему Скотта *The vision of Don Roderic* (1811, о візиготским королю Родригу), жебы зрозуміти зміст, треба узгляднити історичный контекст іспаньского опоры проти домінації Наполеона. Рівночасно повинны сме знати, же в історії літературы для зрозумліня тексту рахуєт ся не лем момент його публикації. В літературній аналізі треба взяти до увагы посмертне жытя Ревекы по публикації *Ivanhoe* (в адаптациях, перетворінях, спін-оффах); Шекспіровского Шейлока треба поміщати не лем в Лондоні приблизні 1600 р., але найліпше тіж в пізнійшых часах, коли тотя канонічна штука была

репродукована, зас выставляна. Сучасны дебати на тему выставляна *Венецкога купця* мусят негоціювати так характерну для літаратуры подвійну історичніст: возникнія і рецепціі. Ци можеме выставляти песу з явныма антисемітскыма элементамі по Авшвітз? Кед ні, ци то означат, же мусиме ретроспектыўні одставити Шекспіра за антисемітызм, што довол до людубивства 350 років по возникнію його песьы? Кед так, то ци як публика мусиме удавати, же сме як Шекспір, недоткнены през Авшвітз?

Тэкстова аналіза буде ся натоміст складала з фактычнай студіі самого тэксту, жебы вказати, як фунгуе в ним этнотып: котры жанровы конвенціі домінуют в досліджаным тэксті (фікцыя, рэпартаж, промова, ітп.), яку позицыю займае в ним этнотып, ци ест першопляновы, до какой ступени контрастуе з інчыма народовыма тыпамі, з заложеным автообразом або проектуваном публіком, ци його прысутніст в тэксті ест підкрслена, неўтралізувана, іронізувана, ци лишена без інгеренціі автора і загальнай фокалізаціі як тіж току тэксту. Кед даный герой в тэксті остае окрыслены як народовіст X, яку ріжніцу справіло бы, коли народовіст даного героя была бы Y або Z, т.е. яку ролю властвіві грат гев народовіст?

Вшыткы тоты звіданя вымагают окрысленой фінезіі в тэкстуальній аналізі (ретыорычній, нарраталогічній, поеталогічній). Прото як раз експертыза згідна з методамі літаратурнай крытыкы не годна праведзі правільнай імагалогічнай аналізы. Імагалогія може адноситы ся до реляціі медже літаратуром або соспільныма/політычныма рэальностяма, але аналіза в кінцовой формі мусіт быці в такой ступені літаратурна, як саціалогічна, ци політалогічна.

Сучасны і будучы перспектывы

Дотеперішні усталіня в велікій мірі вынікают з консенсусу теорыі і методалогіі імагалогіі, запрэзентуваного в збраных статях Дайзерніка зо спомненого горі підручыка під редакцыі Манфреда Беллера і мойом, *Імагалогія*. Уж коли підручык был прыготовлюваны, явілі ся новы, важны дополнія, а час не затрымал ся од публікаціі кніжкы в 2007 р.

Зачынаючы од крытыкы: Рут Флорак і інчы переконуваці, же деконструкцыя даного образу здае ся носіці слід онталогічнаго есенцыялізму,

кед рівночасно не бере до увагы того, хто смотрит (Florack 2007)⁶. В звязку з тым може не дійти до выстарчаючого розріжніня межде гетерообразом і автообразом: аналізуваня образу народу X в літературі народу Y може быти безкритичні деконструуюче в однесію до народу X, але рівночасно може безкритичні акцептувати категорию літературы Y як непроблематичну і обектывну. Долсіджання образу Індії в англійській літературі може піддавати критыці і деконструкції першыи элемент той темы, образ Індії, але рівночасно не квестіонувати другога елемента, навет в обсягу ідеї поедного, гомогенічного корпусу літературных текстів дефініюваных безкритичні як «англійскы» *tout court*.

Суть автообразу і гетерообразу не операт ся, як колиси закладано, на стабільній поляризації. *De l'Allemagne* Мадаме де Сталь презентує характерыску німецкосты для французскых чытателів, а в звязку з тым реторичне укерункуваня ей выводу творит сильну французско-німецку поляризацию (критыкы од давна знають, же ей залюбуваня в німецкій культурі было в своїй сути закамуфлюваном критыком французского соспільства при помочы німецкой опытыкы). Тот «гетеро»-образ в великій мірі операл ся еднак на роматычній візіі того, яка повинна быти німецка культура згідні з сугестыиом ментора і любовника Мадаме де Сталь, Августа Вільгельма Шлегля, жебы німецкій Інчый, схоснуваний през Сталь до критыкы Франції, стал ся фактычном французском адаптацийом німецкого авто-образу, што возник в антифранцузскым дусі... Што веце, перша едиция книжки остала знищена през поліцію Наполеона, остаточні не дотерла до заміряной французской публікы, а представленый образ Німец прыняли чытателі з Великої Британії, Польщы, Росії і Італії, які то державы находили ся в чысто інчій реляції з Францыйом, а в результаті адаптували французску візію Німец.

Як раз прото основне понятя дискурсивной достоменности в етнотыпізуючым дискурсі вказало ся барже зложено як усвідамляли собі тото дослідники в сімдесятих роках ХХ ст. Тот факт посилювало тіж розпознаня, же вельо автообразів, особливо серед народів субальтернів, становит інтеріоризацию геґемонічного, еґзотычного пізріня з зовни в духу усталінь Франца Фанона: «C'est le blanc qui crée le nègre. Mais c'est le nègre qui crée la négritude» (Fanon 1959, 27). Звучаче ехо зітеріоризуваного еґзотызму може быти так сильне, же автообраз прынимат форму

⁶ Барже остра і менше перконуюча є критыка авторства Клавдії Пернер (Perner 2013).

автоегзотызму, автообразу, што вказуе, як барз необычный і неправильный ест власный нарід – які не ма успіху в постеріганю себе як правильного в яком-небуд значыню.

Досліджаня достоменности, кед береме до увагы вшиткы части і ступени автосвідомости як тіж безпосередню авторефлексию, ест адже єдном з великых тем імагологіі, подібні як свідоміст, же тота достоменніст ест так само плынна як текст, в котрым остала выражена. Фільм *Casablanca* громадит в голлівудській студіі акторів-біженців з ріжных європских держав, жебы заграли героів-біженців з ріжных європских народів зосерджєных в мароканській касбі. Американську продукцію європских біженців для (первістні) американьской публікы обзерат конец-кінцєм публіка на цілым світі. При увзгляднію сіти таких залежности в міняючых ся контекстах єднозначне розріжніня медже автообразами розпуцат ся в зложеній іронії, аж кед і єтонотыпы сут старчаючо розпознавальны (розпустный Француз, дрібницьовый Німец, твердый Американец).

Кед колиси автообраз был узнаваний за мнимо початковий пункт для етноцентризму, з якого авторе зачынают описуваня свойого *Fremderfahrung* («досвідчыня інчости»), тепер постерігат ся го як зложеный конструктор што выникат з фурт розвиваючой ся реляції з міняючымя ся образами інчости. Стабільна остає єднак його функция (як вказал Поль Рікер і інчы) сталого місця в часі. «Я» може мати тепер інчий профіль як «я» в минулым і може міняти ся, в міру як рисує ся в опозиції до інчых Інчых, але підметы «я» в ріжных інстанциях розпознают свою «своіст» (*ipséité*) в часі. Обітніці даны в минулым вяжут нас в теперішнім або будчым, спомины з минлого вліяют на тоту, як тепер смотриме на світ, і тоты дияхронны мотузкы лучат мене зо мном в ріжных моментах мойого жытя, творячы достоменніст в полном значыню того слова (Ricoeur 1990).

В остатніх декадах автообраз як достоменніст і достоменніст сама в собі як дискурсивный конструктор становлят надійне дослідничє поле спрочыненє возникніньом студій над памятю: неформальным, неакадеміцкым, в шыроком сенсі культуровым способом, в які соспільство принимат своє минуле, його травмы і традиції. В будучых кроках імагологія може тіж вказати ся барз хосенна для досліджынь над націоналізмом, прото же штотраз частійше принимат ся, што почутя народовой достоменности выникат власні з таких історичных самозастосовань,

великих нарраций і узнаня през нарід самого себе за одмінный, історичні незмінный тип. В інчым місци представил ем можливу дефініцію націоналізму як «політычної інструменталізації автообарзу», што може быти придатне в основным до аналізу сучасного етнопопулізму. Особливо важным, новым застосуваньом імаґологіі ест студія народовых образів в інформаційных медиях (van Doorslaer 2012).

Возникніня студий над памятю дає нам тіж нарядя до сліджыня актывного влияня памяти і історичных автообразів проектуваных през інчы як література просторы, наприклад музеї, упамятніня, памятникы ітп. Тот процес сігат аж і поза присутну свідоміст, же сучасны наррацийны обшыры не містят ся выключні в жанрах таких як повіст, але находит ся тіж в фільмі, сериялях, коміксах і інчых, подібных медиях.

Постесенциялістычна іронія і метаобразы

Як літературны явиска, етонтыпы сут досадны. Можеме ся їх в звязку з тым сподівати в популярных (масовых) жанрах, таких як фарсы, романтичны комедіі, оперовы лібретта, мелодраматычны романсы, шпіоньскы тріллери або в другопляновых елементах поважнійшых творів, при яких авторе дозволяють собі на ескізны унятя, інакше як в барже допрацуваных головных партиях акціі. В «найповажнійшій» літературі етнотыпы стосує ся нароком, як част барже проблематычного або зложеного психологічного профілю або іронічну гру медже тым, як люде взаімні ся постерігают, чого же од них світ, яке ест їх наставліня до тых очекувань і які непорозумліня або сугестіі з них вынікают (як в повістях Е.М. Фостера або Томаса Манна). В інчым місци назвал ем тот стиль «іронічным» і переслідил ем його ріжны застосуваня. Більшіст сучасного хоснуваня етнотыпів ест очывидно іронічна, аж і в популярных комедийовых переказах, таких як фільмы *French Kiss* або *European Vacation* ци сериаль *'Allo, 'allo*, народовы чудернацтва запрезентуваны сут радше як дашто, з чого треба ся сміяти, а не тото, в што треба вірити. Вызываний сміх сугерує еднак розпознавальніст етнотыпу, а через підкрисліня розпознавальности (кед не вірогідности) даной клішы ей актуальніст, а тіж можніст схоснуваня в менше іронічний спосіб, остає підтримана. Кед фурт ся повторює іронічну думку мож притупити ей смішне, субверсивне вістря і переформуваню ей в звичайну копію оригінальной клішы. *Jive*

talkin', авангардовы, выстилізаваны «чорны» з фільмів в стылю Тарантіно быти може первістні мали підважати так расистівскы стереотыпы, як тіж протекційный, політычні поправный піетызм, тепер еднак ріжниця медже заквестіонуваньом а стереотыпом зачынат занікати, подібні як в прыпадку «stage Irishman-a», уважаного давно тому за поніжаючу постать, высмівану през пышну англіцку публіку, што ест жыва і значучо прысутна в вельох ірляндскых автопрэзентацыях коміків од часів *The Commitments* Родді Дойла. Крытычна аналіза первістнаго, іронічнаго застосуваня этнотыпу остае особлівым вызваньом для аналітычнай здібности імаголага.

Тагы іронічны унятя доводят, же тепер этнотыпы актывны сут радше на другым пляні як в формі безпосередніх тез. Геркулес Міллас во вниклівій аналізі того проблему назвал тагы застосуваня «метаобразами» – образами, што не сут ані автообразами, ані гетерообразами, але проекціям чогоси помедже нима (Millas 2009). Метаобразы фунгуют выключні через сугеруваня Інчым способу, в якій, подля нас, Они смотрят на Нас. Што інтэресуюче, тот антагонізм звыклі крысталізуе ся на мета-рівні сугестіі. Нежычлівіст інтэнсіфікуе не спосіб, в якій Мы постерігаме Інчы, лем тото, як Мы відіме себе самых, або тото, в якій спосіб Інчы відят самых себе або як они відят нас. Антагонізм явіт ся, коли Мы уявляме собі, як Інчы о Нас думат, і кед Інчы спекулюют на тему того, што Мы думаме о Них. В часах конфлікту тагы імпутаціі характэрызуе непокоючы брак доброй волі: вірیمе в тото, же Інчы сут винны нежычлівості, же не діют раціанальні, же маюг глыбоку неохоту, і не здаеме собі справы, же то Мы самы ввядіме таку нежычлівіст і неохоту через прыпусаваня ей Інчы. Підозрїваме Інчы, же сут підозрївы, не усвіомляючы собі, же роблячы тото, самы стаеме ся підозрївы. Міллас вказал діяня такых метаобрзів на прымірі грецко-турецкаго антагонізму. Віділ ем, як они діют, в часі фламандско-вальоньскаго конфлікту (Leerssen 2011). В обох прыпадках метаобразы здаюг ся актывным фактаром не тілько в актї взаімнаго стереотыпізуваня, што в інтэнсівності антагоніму. Таке унятя ест, подля мене, едном з найбарже обіцюючых перспектыв будучых імагологічных студій з прычыны його практычнай прыдатності до заряджаня конфліктамі. Метаобразы сут тіж важным літэратурным нарядьом в іронічнай, літэратурній прэзентаціі зрїжніцюваных камбінацій упереджынь і проектуваных упереджынь.

Рама, спустовы факторы, фазы затаіня

Когнітивно-психологічний модель «рам» і «спустовых факторів» принципіяльні збогатил наше знаня о етнотыпізуваню і стереотыпізуваню. В великым узагальніню і драстычным упрощыню зводит ся він до тези, же в нашій ментальній інструментарії маме засіб «рам» – схем вірогідных получынь помедже подіяма, а тіж того, што, в нашій опінії, становит іх скрытый взір. Тоты «рамы» активізуваны сут через біжучы імпульсы, значыт «спустовы факторы»; тоты натоміст вознікают з подій і досвідчынь в реальным світі або з культуровых процесів наступуючых по зворотах і нарраційных переломах. В остатнім припадку досвідчыня «спустовых факторів», активізуочых фунгуючы скорше поясняючы «рамы», припоминат соціологічно-психологічне понятя «упереджыня» або того, што Ганс Роберт Яусс назвал бы *Erwartungshorizont* або горизонтом жданя. Імагологія досліджаюча «раму/спустовый фактор» бере до увагы сам факт (сам в собі барз інтересуючы), же можеме мати вельо ріжных етнотыпів, што не мусят попадати в конфлікты, якы вынікают з іх взаімной протиставности – каждая активна рама стручат інчы потенцияльны рамы до стану приспаня. Думаля о рамі «ожывленого, выбухового Француза» в часі обзераня фільму Луі де Фюнес застопуе альтернатывну раму Француза рішучо здистансуваного, по картезианьскы формалыстичного⁷. Треба адже однотувати, же стреротыпы сут частю звыклі приспаного, а навет скрытого переділу ментальных становиск. Приспаня все становит мнимый стан етнотыпів і упереджынь: сут в наших умах, аж і кед сме іх несвідомы, адже браня іх за фурт активны і неперстанно активны ідеологема може не быти згідне з іх актуальном онтологіюм (з выключыньом фанатычных расістів, што сут, быти може, найбарже видочныма, але рівночасно не найбарже репрезентатывныма маніфестацияма етнотыпізуочой думкы). Подібні в світі дискурсу – ограничыня нашого джерельного материялу через выбір фунгуючой присутности активных етнотыпів в удокументуваных свідоцтвах може дати выоначене понятя о іх фактычній домінації, як бы од все были на твоім лиці і одтисках пальців. В реальности етнотыпы сут вызваньом і проблематычным явиском з огляду на онтологічний період частично

⁷ З той перспектывы іронічне застосуваня етнотыпу може быти постерігане як спустовый фактор для рамы, рівночасно сигналізуочый ей невыстарчалність, нп. на вид англицкого кібіца: «То є англицкій джентельмен для тебе».

довершеного розпаду, рідком присутністю в текстах, што часто остає неочытана і по части лем запам'ятана, зозаду наших умів. Здає ся мі, же імагологія буде мусіла погодити ся зо специфічним способом, в якій здают ся фунгувати етнотыпы – в фурт фунгуючій інтеракції медже станами приспаня а активізуючыма спустовыма факторами⁸. Што інтересуюче, тота онтологія і герменевтыка выбият ся тіж на першый плян в актуальных науковых рефлексиях над культуровом памятю і «банальным націоналізмом» – ест то адже обіцюючий спільный простір для двох дослідничых обшыри.

Етнічність як (єдина) рама (з вельох): о потребі конфронтуваня етнотыпів і соціотыпів

Можеме потягнути рефлексію над рамом – спустовым фактором о крок дальше, приводячы слова Пажо на тему фундаментальной реторичной властивости етнотыпічного дискурсу: «la confusion entre l'attribut et l'essentiel». В теперішній практыці веде то часто до постеріганя самого атрибуту етнічности як головної мотивуючой натуры діяня даной особы. Кед в реальным світі або тексті Голендер мароканьского походжыня ест підозріваний, же доконал дорогового выкročыня або акту вандалізму, остає то «обрамуване» як значучо звязане з його мароканьским походжыньом. Для контрасту: кед синьоокій, блонд Голендер – футбольный кібіц – остане зіманий на тых самых поступках, не явит ся думка, же вандалізм ма дашто спільного з його голендерскістю. В тій ріжници – нерівній дистрибуції етнічных рам – є коріня етнічных упереджынь і расизму. Коли етнічна достоменність стає ся есенцияльным приметом, а не припадковым атрибутом, каждый чын вкаже ся на фоні того етнічного походжыня, а єдиниця буде все постерігана як репрезентант/репрезентантка його/ей народу.

⁸ Дайзернік (Dyserinck 1991) звернул увагу на Попперовску онтологію трьох світів – медже онтологічнымя категориями фізычного і понятьового (Материяльный світ: Ейфельова вежа і перша едичия Увязненой Марселя Пруста; понятьовый світ: математычна дефініция параболі і підозріня Марселя односяче ся до лесбійства Альбертіны). Поппер прібувал здефініювати онтологічний статус при помочы інтеракції тых двох світів, а тіж онтологічний статус думок, не тых прикликуваных на жаданя, але закодуваных в фізычных предметах, наприклад в книжках, і суцых до прикликаня. Три світы Поппера припоминают описану герменевтыку рам – спустовых факторів як тіж того, што называю «станом приспаня».

Імагологы повинны мати ся на бачности. Кед навет найстаранніша магістерска праца выябстрагуе постаті даной народовости Х з выбраной группы повісти (нп. Італянянців з англицкой вікторіяньской літературы), а пак доконат інтерпретації іх фабулярных ріль і нарраційной присутности в контексті той народовости, в результаті⁹ в сконденуваній формі одтворит розсіяны, приспаны способы думаня, што нашли ся в книжках як репрезентації лінєвых упереджынь, видячы в них довід свідомого, тырвального заабсорбуваня [автора], а товды брїтїйско-італянянскій контраст набере пряскаравой, зінтенсїфікуваной формы, быти може незгідной з історичном пlynнїстю етнотыпізуваня і тіж фунгуячыма одтїнямы обоятности, ворогости або мішаных почуты.

«Мішаны почутя» вынікают предо вшыткым з факту, же етнічність николи не фунгуе в ізоляції, самодільні. Особа або постать з наданом етнічністю все ма веце примет як етнічність – ігноруваня того факту і перецініня етнічности репродукуе тот сам проблем, што го достерігал Пажо. Шейлок, Єврей Ісаак, Джессіка, Ревека – то постаті Євреїв, але тота теза не буде мала застосуваня, кед не увзгляднїме іх додатковых примет: Шейлока і Ісаака як страців, дбаючых вітців, лихвярів, а Ревеку і Джессіку як молодых, атракційных дівок до одданя. Плоть єст очывидным атрибутом, подібні як вік і соспільна позиція (лихвяр / дівка до одданя). Важный элемент в єврейскым етнотыпі може становити власні получыня віку і плоти (або ківільный старец, або спокуслива молода жена). Ізраїльскій контр-образ Єврея Сабра (прототып: герой *Exodus*-у Леона Уріса) был свідомом пробом оддалїня ся од тых стереотыпів «Євреїв в дїяспорі» і іх заміны на свіжий, барже афірматывный авто-етнотып: енергїчний, молодой, арогантскій, мужскій.

Досліджыня з остатніх років усвідомили мі, же етнотыпы николи не фунгуют в ізоляції; діют все в получыню з інчыма рамами, особливо з плотю, віком, клясом. Што конец-кінцьом означат «французскій»? Тот атрибут все лучыт ся з інчыма, напрымір тып Прустовского аристократы і *grande bourgeoisie*; лївобережных / з Монмартр артистів / інтелектуалїстів з Мюрже волюцігів Додеї Паньоля і так дальше. Вшыткы они сут

⁹ Помяням найбарже очывидны скорочыня мысли в такым імагологічным «close reading»: высылїяня ся над очывидным. Названя при помочы технїчного словнїцтва заміщєных в орыгїнальным тексті примет, што становили полну очывидність для пересїчных чытатєлів, є лем першым кроком в сторону імагологічной аналізы, котра мусит выкратити поза займаючу час інвентарїзацію і технїчне порядкуваня етнотыпів.

«тыпово французскы»... Підсумувуючы: штамповы літературны постаті все вознікают на скриванню етнотыпу, плоти і соціотыпу. Імагологі можут выріжняты першы з тых елементів, але повинны памятаты, же рама етнічности нее абсолютна і николи не фунгуе в ізоляціі. Тоту увагу вартат запам'ятаты тіж на потреби соспільной аналізу расовых реляцій.

Етнічність ест надана, натоміст соспільна автопрезентація фурт до певной ступени становит квестию выбору, прото же вплиют на ню соспільны каналы отворены для люди з ріжных середовиск. Факт, же Афроамериканец запрезентуе ся соспільству як рапер гангста, консервативні облечены участник костельных церемоній¹⁰ або академік, в каждом припадку одмінит етнотып з помічю ріжных соціотыпів. Єдну з найбарже обіцюючых перспектив в будучых імагологічных доліджынях становит усталіня, як окрислены етнотыпы притігают даны соціотыпы і якы тактычны узгодніня вынікаючы з кількости даных мож заобсервуваты на конкретных примірах того явіска.

В Європі і поза ньом

В Європі, попри фурт сильній традиціі в Німцях і в Нідерляндах, імагологія ест тепер особливо обіцюючом дисципліном на півночы, на полудньовым сході і полудньовым заході континенту: ексцитуючы новы проекты вознікают в нордицкых державах як тіж на Пілостровах: Балканьскым і Іберийскым. Єдным з великых вызвань буде доведіня до контакту тых обшыри; може вязаты ся тоту з лінгвістычныма проблемами, беручы до увагы выбір языків, якыма диспонуот науковці.

Імагологія як тенденція і обшыр заінтересувань дотепер фунгувала переважні в Європі, прото же даючы ій право быту расистовскы і націоналістычны ідеологіі сут європского походжыня. Односіло ся то тіж до реляцій медже європском куьтуровом стрэфом (і ей колоніяльным окружыньом) а рештом світа. Зложеный проблем європского (авто)образу не лишыл ся незапертым в підручнику *Імагологія*, а пак стал ся темом есею в розмірі книжки (што вказала ся лем по голендерскы) (Leerssen 2015). До якой ступени імагологія може мати застосуваня до

¹⁰ Напримір острый ригор Народу Ісляму становит свідоме заперечыня трансгресивні екстравагантного мнимого соціотыпу Афроамериканців; такы соціотыповы *dress code*-у сут предметом рефлексії в *Malcolm X*.

етнотыпів, фунгуючых в японьско-корейско-кытайскых реляциях, або в інчых культуровых місцях стріч без участи Європы – тото звіданя тіж остає отворене, але з моіх обсерваций выникат, же вельох обізнанных з тыма частями світа науковців почуло конечніст выполніня того простору – обіцуючы ознакы заінтересуваня дотерают наприклад до Ірану і з обшыри студий над перекладом (van Doorslaer, Flynn, Leerssen 2016).

Глобалізация была бы інтересуючым вызваньом для імагологіі. Коріня той дослідничой дисципліны сут в дискурсі і аналізі європскых, а особливо французско-німецкых, культуровых ідеологій остатніх двох століть, што сігают аж до початків новочасности. Досліджаня євроцентричной поставы веде ся од Геродота і обнимат ся в ним однесія до інчых народів, континентів і етнічности з цілого світа, хоц фурт – як вказує само названя – ма оно європскій пункт зачыплія; односит ся то тіж до постімперияльных і постколоніяльных критык західнього супрематызму.

Кед бы імагологія мала стати ся напреду глобальна – влучаючы в тото, наприклад, тураньско-іраньске етнотыпізуваня медже Турцией і Персийом/Іраном або етнотыпы фунгуючы медже полудньовоазиятскыма ци східньоазиятскыма народами, або трикутник Уганда/Кенія/Етіопія – вельо з осаджених в Європі дослідничых метод і апіоричных моделів мусіло бы переформувати ся, а тото само в собі было бы уж ексцитуючым і повчаючым інтелектуальным досвідчыньом. До якої ступени климатологічно-описова опозиция медже холодном Пілнічю а горячым Полудньом (адоптувана през англо- і французскоязычны традиції Пілнічної Америки) фунгувала бы на інчых континентах, особливо тых, што лежат на полудня од рівника? Якы вартости припусує ся урбанізації і жытю на селах в соспільствах поза грецко-римском традицийом, в літературах, на котры не влияли народины роматызму? Што означат «стереотыпізуваня» в літературных традициях поза аристотелівским напрямом і в якій ступени понятия Аристотеля влияли на арабску літературну традицію? Чым єст народовой характер в літературных традициях з неаристотелівскыма концепциями мотывації, героя, нарраційной правды? В якій спосіб тоты традиції реагували на конфронтацию з аристотелівском поетыком, што остала выекспортувана на цілый світ так в формі арабской рецепції поетыкы Аристотеля, як і як складова част західньої гегемонії остатніх двох століть?

Так вельо звідань... Прото же сам не можу на них одповісти, барз хтіл бы-м взріти, як радят собі з нима ліпше выкваліфікуваны вчени на цілым світі.

Постнародово

Народова держава неє уж так непідважальном категориейом, як была колиси. Тепер сме вполни свідомы, же держава і нарід або етнічність праві николи ся не покрывають, і тотя свідомість отверат новы звіданя і дослідничы перспектывы для імаґолоґії. Образы Іспанії вказують ся понятъом-мішком, в котрым складовы каталоньскы, баскійскы, ромскы («циґаньскы») образы протинають ся з андалюзийськым *costumbrismo* і узагальненым іспаньськым тыпом, створеным головні през заграничных подорожників; фламандскы і валоньскы етнотыпы міцно зо собом контрастуют і приминат ся іх навет в категориях взаімного антаґонізму, а іх долга спілприсутність в рамках бельґійской державы і в околицях бруксельской метрополиі довела до возникніня гибридной імаґинарии звязаной з мнимом *Belgitude*. Як доводит примір з Брукселі, образы великих міст сут шторааз барже інтересуючым імаґолоґічным простором. Стары метрополітальны центра, такы як Парыж ци Рим, мають утырвалены през традицию засіб характеристичных примет і часто выступують як сконцентруваный мікрокосмос народу, якого сут частю: Віден, Берлін, Венеция/Неаполь/Флоренция, Амстердам, Нью Йорк/Чікаґо – сут синекдохом для (містовых аспектів) Австриі, Німець, Італиі, Голяндії або Америки. Вартат доповісти, же місто заступує в ній радше державу/соспільність як етнічність/нарід, особливо в барже сучасных репрезентациях, де звыклі постерігане єст як толпа люди ріжного походжыня. В тым соспільным контра етнічным укладі достерігаме наступну манифестацию тырваючой проблематызації народовой категории. Міста сут адже до той ступени тематычні фасцинууючы, же стають ся чымси веце як репрезентациейом державы, котрой сут частю. Вельоетнічність сучасных міст єст імпульсом до формуваня інтриґуючых звідань і дослідничых тем. Напримір найновіша імаґолоґічна студия Амстердаму концептуалізує місто як простір, де мешкають «племена» – *lifestyle-овы* групы ріжного походжыня, што ділят межде себе фізычну і уявну атмосферу міста (Arbonés Aran 2015). «Племенність» соспільства так в обсягу *lifestyle-овых*

груп, як і мультикультуризації імiґрацийных соспільств, примушат нас радикальні зорвати з традицийными понятями культурово або характеролоґічні гомогенічных народовых держав. Конструкты і достоменностьовы опозиції сут тепер выражаны рівночасно на містовым/народовым/етнічным рівни і перекладовым (глобальным і/або дияспорийным). В якій спосіб автообраз турецьких Німців уставлят тоту групу *vis-à-vis* Німців з діда прадіда і *vis-à-vis* Турків в Турції? Кажда група в дияспорі буде меншыном в державі ей перебуваня і авангардом в етні, з якої ся выводит. Интересуюче, як того подвійне уставляня неґоциуване ест в наррациях і репрезентациях, зважаючы, же увзгляднений дослідничый материял може обнимати дотля незбаданы джерела, такы як блогы вписы, интернетовы стороны, ітп.

Ксенофобічний дискурс розвиват ся натоміст в формі, што не наказуе дефініюваня чужоземців през взгляд на державу іх походжыня, але як мобільне, екстериторіяльне «хробацтво», якого походжыня нее важне і змінне в залежности од політычных криз і актуальных фобій, з котрых кажда генеруе свою медияльну, хвильову обсеію. Окрем того бытя чужоземцьом штораз частійше лучене ест з позаетнічными категориями, наприклад з реліґіюм. Быти може з причыны табу і правного заказу етнічной бесіды ненависти чужоземці называны сут «муслиманами», а ксенофобія приберат форму іслямофобіі, промуючы попутаный етнореліґійный дискурс – зеркальне одбитя антизахідной ненависти джіґадызму. Што значуче, дискурсивным антонімом ісламу нее інча реліґія, а «Захід» або «Європа» (сама звыклі характеризувана в категориях освіченьовых вартости, а не християньской реліґіі). Такій дискурс ест з натуры не теолоґічний ци реліґійный, реліґія то в ним посередня стадия етнічности, а термінологія «муслиман» становит шыфр, означаючы етнічне походжыня або соспільный стиль бытя, што остал узнаний за некомпатибельный з локальными («західніма») моральными або соспільными ватостями.

Безустанне запотрібуваня на імаґолоґію

Як вказуют приведены горі приміры, ксенофобія і націоналізм (оба в формі патріотычної афірмації і ксенофобічной стреотыпізації) не втратили на силі, а в теперішнім етнопопулістычным климаті набирают

новой політичної сили. Громадянські рухи, такі як УКІП чи голендерська інтернетова сторона GreenStijl.nl або політичні лідери (або будучі лідери) в роді Берлюскового (Владімір Путін, Реджеп Тайп Ердоган, Дональд Трамп, Віктор Орбан, Ярослав Качуцькі) базують на закоріненых етнотыпах Свойого і Чужого в такій самій ступени, як найбарже мелодраматычны повісти з девятнадцетого столітя і вчасны двадцетовічны фільмы з двадцетого столітя (по сути, тоты повісти і фільмы, тепер одсвіжаны в вельох державах як історичны телевизійны серіялі, правдоподобні сут для них першым джерелом етнотыпів).

Теория літературы звернула ся в сторону новшых проблемів; вельох критыків і теоретыків літературы керує увагу в сторону сучасной культуровой продукції і той твореной през артистів, яких заінтересуваня сігают далеко поза народовой есенциялізм, што становит предмет імагологічных досліджынь. Імагологія може адже творити вражыня перестарілой і підлігати критыці за привязаня до неактуальной націоналістычной, есенциялістычной парадигмы, што ей аналізуе (Blažević 2014).

В мой опінії, такій презентызм ест еднак мыльный: узнае явліяня ся новости за рівнозначне зо страчыньом ся того, што было. Негація тырвалой потребы критычной аналізу стереотыпів означат одділіня сучасной авангарды в штуці і культуровой теорії од ей історичных попередників і корени (не споминаючы о приземных реальностях соспільного і політычного світа окружаючого нашы вежы зо слоньовой кости). Бытя пост-народовым або пост-ідентаристом означат, же попередній етап (народовой, ідентарыстычный) фурт становит імплікуване обусловліня його пізнійшого підважыня (*Aufhebung*) і часто як спадкобранный статус або ситуація вліят на нашы сучасны культуровы діяня. Імагологія ест тырвалым елементом літературы і цілой культуровой продукції, особливо сутьовым в світі сучасной достоменностьовой політыкы.

Бібліографія

- Arbonés Aran, Núria. 2015. «Capturing the Imaginary: Students and Other Tribes in Amsterdam», докторска праца, Universiteit van Amsterdam.
- Beller, Manfred, Leerssen, Joep, ред. 2007. *Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters. A Critical Survey*. Amsterdam: Rodopi.

- Blažević, Zrinka. 2014. «Global Challenge: The (Im)possibility of Transcultural Imagology». *Umjetnost riječi* 58, ч. 3–4: 354–367.
- van Doorslaer, Luc. 2012. «Translating, Narrating and Constructing Images in Journalism: With a Test Case on Representation in Flemish TV News». *Meta: Journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal* 57, ч. 4: 1046–1059. <https://doi.org/10.7202/1021232ar>.
- van Doorslaer, Luc, Flynn, Peter, Leerssen, Joep, ред. 2016. *Interconnecting Translation Studies and Imagology*. Amsterdam: Benjamins. <https://doi.org/10.1075/btl.119>
- Dyserinck, Hugo. 1991. *Komparatistik: Eine Einführung*. Bonn: Bouvier.
- Dyserinck, Hugo. 2015. *Ausgewählte Schriften zur Vergleichenden Literaturwissenschaft*. Berlin: Frank & Timme.
- Fanon, Frantz. 1959. *L'An V de la révolution algérienne*. Paris: Maspero.
- Florack, Ruth. 2007. *Bekannte Fremde: Zu Herkunft und Funktion nationaler Stereotype in der Literatur*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Guyard, Marius-François. 1951. *La littérature comparée*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Leerssen, Joep. 2000. «The Rhetoric of National Character: A Programmatic Survey». *Poetics Today* 21, ч. 2: 267–292. <https://doi.org/10.1215/03335372-21-2-267>.
- Leerssen, Joep. 2011. «Postmoderne belgitude, meta-images en de actualiteit van de imagologie». B: *Littéraire belgitude littéraire. Bruggen en beelden. Vues du Nord. Hommage aan Sonja Vanderlinden*. Ред. Stéphanie Vanasten, Matthieu Sergier, 153–164. Louvain-la-Neuve: Presses universitaires de Louvain.
- Leerssen, Joep. 2015. *Spiegelpaleis Europa: Europese cultuur als mythe en beeldvorming*. Nijmegen: Vantilt.
- Leerssen, Joep. 2016. «Imagology: On Using Ethnicity to Make Sense of the World». *Iberic@l. Revue d'études ibériques et ibéro-américaines*, ч. 10: 87–105.
- Millas, Hercules. 2009. «Perceptions of Conflict: Greeks and Turks in Each Other's Mirrors». B: *The Long Shadow of Europe: Greeks and Turks in the Era of Postnationalism*. Ред. Othon Anastasakis, Kalypso A. Nicolaidis, Kerem Öktem, 95–114. Leiden: Brill.
- Pageaux, Daniel-Henri. 1988. «Image/imaginaire». B: *Europa und das nationale Selbstverständnis: Imagologische Probleme in Literatur, Kunst und Kultur des 19. und 20. Jahrhunderts*. Ред. Hugo Dyserinck, Karl U. Syndram, 367–380. Bonn: Bouvier.
- Perner, Claudia. 2013. «Dislocating Imagology – And: How Much of It Can (or Should) Be Retrieved?». B: *Postcolonial Translocations: Cultural Representation and Critical Spatial Thinking*. Ред. Marga Munkelt, Markus Schmitz, Mark Stein, Silke Stroh, 29–44. Amsterdam: Rodopi. https://doi.org/10.1163/9789401209014_003.
- Ricœur, Paul. 1990. *Soi-même comme un autre*. Paris: Seuil.
- Stanzel, Franz Karl. 1974. «Der literarische Aspekt unserer Vorstellungen vom Charakter fremder Völker». *Anzeiger der phi.-hist. Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften*, ч. 111: 63–82.